

istius kan om tucht g ambt-erwared conflicten gredenen consens- maar die oord niet de defor- nacht der en haar r dan op kerkrefor- suivere richten spanning nentairen erstellen, is gelukt. Synodale raakt om en Zijn e weren erk af te

zijn, spreekt wel van zelf. Evenmin als we een afdeling van den Protestantenvond voor een ware Christelijke Kerk houden, al heeft ze een kerkgebouw en al treedt daar een moderne predikant op, evenmin kan men ook zulk een door het modernisme geheel ingenomen gemeente van de Hervormde Kerk voor een ware Christelijke Kerk erkennen. Elk ken- teken van de Christelijke Kerk ontbreekt daar. Wat in zulk een gemeente nog Christe- lijk is, heeft dan ook feitelijk alle gemeen- schap met dit kerkelijk instituut verbroken; men gaat er niet meer ter prediking, laat er zijn kinderen niet doopen, doet er geen belijdenis en gaat er niet meer ten avond- maal. Wat daar gevonden wordt is geen levende, maar een doode Kerk, die alleen nog door Staatsgeld in stand wordt ge- houden.

Dr. H. H. K.

## Leestafel.

Dr. A. A. van Schelven, OMVANG EN INVLOED DER ZUID-NEDERLANDSE IMMIGRATIE VAN HET LAATSTE KWART DER 16e EEUW. 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff 1919.

Nadat in 1578 de landvoogdij over de Neder- landsche gewesten door koning FILIPS II aan PAARMA was opgedragen, en eerst in VLAANDEREN daarna in BRABANT, de ene stad na de andere zich aan de Regeeringstroepen moest overgeven, stelde deze landvoogdij, met al de zelfbeheersching van den overwinnaar, aan de bewoonders der steden welke tot de Reformatie waren overgegaan, een vrij lange tijdsgedeeft waarbinnen zij konden overwegen zich of weer »bon catholiques« te toonen, of een goed heenkomen te zoeken.

Er waren, die het laatste kozen en, uit de Vlaamsche en Brabantse steden emigreerend, immigrerden in de Noord-Nederlandsche ge- wesen, wij men daar den vrijheidskamp nog niet wilde opgeven.

Het is deze Zuid-Nederlandsche immigratie welke Dr. v. SCHELVEN tot onderwerp had gekozen voor zijn REDE, waarmede hij op 19 December 11. aan onze VRIJE UNIVERSITEIT zijn ambt van hoogleraar in de FACULTEIT DER LETTEREN EN WISBEDEENDE KUNSTEN, om in de Faculteit de Geschiedenis der Middeleeuwen en der Reformatie-jaren te doceren.

Dat Dr. v. SCHELVEN, die na negen jaar predikant te zijn geweest, waarin hij echter door tal van zeer gewaardeerde historische studien op ook nog ander gebied dan dat van de Kerkgeschiedenis waar zijn dissertatie zich op bewoog, de verwachting welke hij al reeds door zijn profschijf als historicus had ge- wekt, alteminst heeft teleurgesteld, voor zijn Oratio inauguralis diit onderwerp nam, getuigt zij het dan ook in ander opzicht, van een zelf- beheersching als die hij aan PAARMA toekent; van een »inzicht, berouwenheid en ootmoed« als die hij, in deze oratie, aan zijn toekomstige leerlingen toewenscht.

Nog staande aan het begin zijner loopbaan van academisch docent, nam hij dit onderwerp, omdat het hem, naar hij zelf zegt, de gelegen- heid bood »eenige resultaten van practisch his- torisch onderzoek« te bieden. Hierin ligt een verzuigen tegenstelling met een onderwerp van theoretischen oit, zooals de rectoraar zegt, van »algemeen-bespiegelen aart«, hetzij dan ont- nomen aan de eerste of hoogste beginselen van het wijsgerig denken welke, ook voor hem, samenvallen met de gereformeerde beginselen; hetzij dan ontgenomen aan een daartuit afgeleide »wijsgerige der geschiedenis«. De overvloed en bevredigende wijze waarop hij, alvorens van wal te steken, rekenschap geeft van zijn niet- kiezen van dergelijke onderwerpen getuigt, echter zonder dat er ook maar eenigszins de gedachte aan »in testimonium paupertatis« door wordt ge- wekt, van die zelfbeheersching, dat inzicht, die berouwenheid en dien ootmoed bij den nog jeug- digen geleerde waarover ik het zoo juist had.

Het bieden »der resultaten van practisch historisch onderzoek«, in deze aanvaardingrede heeft, naar het mij voorkomt, twee niet geringe verdiensten.

De een zit 'm in den weg waarop zij ge- worden zijn, de andere in de manier waarop ze mededeeld worden.

De Rede die gaat over omvang en invloed op ons vaderland der Zuid-Nederlandsche immigratie van het laatste kwart der 16e eeuw splitst zich als volgt in twee deelen.

In het eerste en kleinste deel (p. 6-17) wordt een onderzoek ingesteld naar den OMVANG in den zin van de HOGEROOTHEID, en in het tweede en grootste deel (p. 17-34) naar den INVLOED in den zin van wat zij voor ons vaderland heeft TEWEGEROEPD.

Op p. 34-58 geeft de spreker dan zijn »aan- vattend eind-oordeel« en aan het slot vindt men de bij zulk een Rede behoorende »toespraken«.

Nu zegt Dr. VAN SCHELVEN zelf, dat hij zich alteminst mag vleien met in OMVANG EN INVLOED DER ZUID-NEDERLANDSE IMMIGRATIE een goed nieuw onderzoek aan de orde te stellen. Hij noemt dan ook tal van geschriften waarin het al- zoover behandeld is. Iets wat hem echter, voor- zoover de tijd tusschen benoeming en aan- vaarting van zijn hoogleraarambt toeliet, niet nalatig heeft doen zijn in het zelf raadplegen der bronnen ook van eersten rang.

Dan, hoe rijk de literatuur over zijn onder- werp ook is, toch achtte hij, na zich van haar op de hoogte te hebben gesteld, »een hernieuwde behandeling volstrekt niet overbodig«.

En dat om tweerlei reden. Allereerst omdat »een communis opinio« omtrent deze immigratie nog ontbreekt, en in de tweede plaats omdat, naar het hem voor- kwam, »de werkracht, die aan de beschouwing van het verschijnsel is ten koste gelegd, hoe eerbiedwaardig ook, om tot haar doel te geraken, dat verschijnsel liever van een anderen kant had moeten aanvaatten«.

Uit deze woorden spreekt een frische moed, die weldadig aandoot, en zij brengen mij tot wat ik rooven de een verdienste noemde van het door VAN SCHELVEN bieden der »resultaten van practisch historisch onderzoek«: den weg waarop zij door hem gevonden zijn.

Onder dien »weg« versta ik de methode van zijn onderzoek.

De tot dusver gevolgde wordt door Dr. VAN SCHELVEN niet onwaardig geteekend met: »de immigratie qua talis onder den microscoop nemen«

en nader aangeduid als: »de biographische en local-historische«. Bij deze methode kwam dan wel uit, dat verschillende vooraanstaande en beroemde personen, die wij dichter of verder van het laatste kwart der 16e eeuw in ons vaderland zien optreden, voor het meerendeel Zuid-Nederlandsche uitgevloeien zijn geweest, maar de betekenis van de immigratie in haar geheel kwam er niet, althans niet genoegzaam, door uit.

Dr. VAN SCHELVEN meende een anderen weg te moeten inslaan, een andere methode bij de bearbeiding van het historisch materiaal te moeten toepassen, en die noemt hij op p. 54 de »systematische«.

Hieronder verstaat hij dan, wat ik zou willen noemen, niet sporadisch of afzonderlijk de aan- dacht richten op de verschillende personen der emigranten, maar alvorens naar den invloed der immigratie op ons vaderland te onderzoeken, door de verschillende gebieden van materiele en ideele cultuur tot één geheel te verbinden, aan dat onderzoek een grondslag te geven waarop verder kan voortgebouwd. Bij deze tot een geheel te verbinden cultuurgebieden, komen dan ter sprake die van handel, nijverheid en zeevaart, van maatschappij en staat, van taal en kunst, van zedelijkheid en religie. Door dan van elk dier vele gebieden telkens weer terug te gaan op het één verschijnsel der immigratie en dus ontleend, — PROF. VAN SCHELVEN spreekt hier terecht van »onderwerpswijze analyse«, — onderzocht hij, of en zoo ja, hoe de immigratie de voorwaarde of het beding is geweest, waar- onder onze vaderlandsche cultuur na het laatste kwart der 16e eeuw een ander aanzien heeft gekregen. Met deze methode verwacht hij een meer bevredigend resultaat te bereiken, dan dat waartoe de biographische en local-historische kwam.

En zoover ik mag oordeelen, is hem dit ook gelukt.

De manier waarop PROF. VAN SCHELVEN de dus verkregen resultaten mededeelde, noemde ik hierboven de andere verdienste.

Ik heb daarbij nog niet zoo zeer op het oog den gesoigneerden stijl, dan wel wat de Spreker, zij het ook in ander verband, »cultuurverwijzing« noemt. Zonder toch ook maar eenigszins te kort te doen aan den ernst van het wetenschappelijk betoog, heeft hij de mededeeling zijner resultaten weten te kruisen met die geestige wendingen, gedagteerde opmerkingen, en dien tintelenden humor, welke nimmer in het banale verloopt en waarop zich dan ook alleen de man van verrijfde cultuur verstaat. En, laat mij er nog bij mogen voegen, deze verdienste heeft niet alleen het mededeelen der resultaten, maar ook heel de oratie. Daardoor steekt zij gunstig af bij vele, thans vrijwel geantiekte »exemplaren van de species akademische rede- voering«, wier kern van meerdere of ook mindere wetenschappelijkheid omhulst is met zoo star en verstarrend criant-vervelend plechtig- doen, dat zij voor den hoorder tot schier ondraakbare noten worden.

Mijn doel is met de aankondiging van deze, thans in druk verscheene, REDE van den jongsten hoogleraar onder VRIJE UNIVERSITEIT onder de voor onze vaderlandsche geschiedenis gein- teresseerden, lezers te winnen.

Na verteld te hebben waarover zij gaat; gewezen te hebben op haar, bij een docent aan onze Universiteit vanzelf sprekende gebondenheid aan de Gereformeerde beginselen; naar voren gebracht te hebben de verdienstelijkheid zoo van de in haar gevolgde methode, als van de manier waarop de dingen in haar gezegd worden, zou het zeker een averechts middel zijn ter bereiking van dat zooveel genoemd doel, indien ik ten slotte hier ook nog breedvoerig ging vertellen wat haar inhoud is. Daarom alleen nog dit.

In haar eerste deel, dat gelijk ik reeds op- merkte, over den OMVANG of HOGEROOTHEID der immigratie gaat, deelt PROF. v. SCHELVEN als resultaat van zijn onderzoek mee, dat de be- weging op het oogenblik toen zij zich ten volle had ontplooid, op ongeveer zestig duizend zielen moet gesteld.

In haar tweede deel over den INVLOED der immigratie op, of wat zij voor ons vaderland heeft TEWEGEROEPD, komt hij dan tot het resultaat, dat wij aan de VLAMINGEN en BRABANDERS in hoofdzaak vier dingen te danken hebben. En die vier zijn dan: cultuurverrijking; een staan, bij de rivaliteit tusschen de Staten van Holland en de Generaliteit, aan de zijde der laatste; bevestiging van den invloed, die in ons volk- leven is geoeft door het Calvinisme; en bewaring der Kerk. Een resultaat dat, naar hij verwacht, zal bijdragen tot het vestigen van een communis opinio, of het over den invloed der Zuid-Nederlandsche immigratie uit de 16e eeuw, onder elkaar eens raken.

Met het optreden van PROF. v. SCHELVEN naast PROF. GOELINGA en den Lector WILHELMUS van der Vliet in de Geschiedenis en Nederlandsche taal- en letterkunde hooger onderwijs wenschen te ontvangen, in de Literaire Faculteit onder VRIJE UNIVERSITEIT de gelegenheid daartoe geboden.

G.

## Voor Kinderen.

### VIJAND EN VRIEND.

XVII.

#### IN GEZELSCHAP.

Zooals wij reeds zagen, had Kees onder de bewoners van het nieuwe huis een kennis, en wel een der kleermakersknechts. Deze ont- ving hem vriendelijk in zijn nieuwe woning, en vertelde hem allerlei dat hij weten moest. In 't kort die twee werden weldra, zooals men het noemt, dikke vrienden.

Nu kan het iemand zeer nuttig zijn, vooral wanneer hij in een vreemde haven is, daar een goeden vriend te hebben met wien hij raad kan plegen, en die hem zoo noodig hulp verschaft. Maar ook kan vriendschap oorzaak worden van iemand's ongeluk, te weten als de vriend slechts zijn eigen belang zoekt, of iemand is die buiten God leeft, en slechts in de wereld zijn heil in vermaak zoekt. Alles komt er op aan, of met de vriendschap ook de eer des Heeren wordt bedoeld.

Gelukkig de mensch die zeggen kan met den Psalmist.

Ik ben een vriend, ik ben een metgezel. Van allen, die Uw naam ootmoedig vrezen, En leven naar Uw Goddelijk bevel. O Heer, hoe wordt Uw goedheid ook volprezen! Gij doet op aard' aan alle schepslen wel; Och, wierd ik in Uw wetten onderwezen!

De nieuwe vriend was er zeker niet een als de Psalmist bedoelt. Want, gelijk hij tot Kees zeide, de hoofdzaak was voor hem een goed en makkelijk leven, met weinig werken en veel vreugd. Over God en Zijn dienst sprak hij nooit, en Kees was reeds zoover afgedwaald, dat hij den ander ook daarin trouw volgde.

Maar ook wat de aardse dingen betreft, was die nieuwe vriendschap niet geheel in Kees' voordeel. Zijn vriend bezorgde hem afleiding, kwam dikwijls praten en samen ledigen zij menig glaasje. Kees had niet veel vrije tijd en dien hij had werd nu door zijn huisgenoot in beslag genomen. Zoo kwam het, dat hij slordiger werd in zijn werk, boodschappen vergat, vaak te laat op de fabriek kwam, wat vroeger maar weinig gebeurd was, en geen lust gevoelde om zich verder in zijn vak te bekwaamen.

Velen merkten dat, maar ongelukkig Kees zelf niet. Zijn vrienden bespeurden het ook wel, maar waren onoprecht genoeg om er over te zwijgen, en niet te waarschuwen. Ware vrien- schap doet anders, naar het woord van den dichter van Alphen.

Een vriend, die mij mijn feilen toont, Gestrang bestraft en nooit verschoont, Heeft op mijn hart een groot vermoogen;

En dan laat hij volgen:

Maar 't laag gemoed dat altoos vleit, Verdenk ik van baatzuchtigheid; Ik kan zijn bijzijn niet gedooien.

En dan besluit hij met de schoone regels:

Wie zelden prijst spreekt vriendentaa! Wie altoos vleit liegt menigmaal.

Of Kees dit vers kende weet ik niet. Zeker is, dat hij alle gelegenheid had de waarheid er van te ondervinden.

Op zekeren dag stond Kees voor een raam in de fabriek metalen knoppen te poetsen, toen hij eensklaps beneden op den weg naar Peter zag aankomen. Hij merkte op, dat deze het hek van de fabriek binnen ging, en op het kantoor toestapte. Nu wist Kees zeer goed dat de vroegere patroon meermalen zaken deed met de fabriek.

Maar het vreemde was, dat de baas zelf kwam en niet een boodschapper zond zooals anders. Er moest dan, dacht Kees, iets gewichtig zijn, een groote bestelling of zoo. Wat kon het wezen? Maar hij kreeg er geen antwoord op. Ja toch, twee dagen later, althans gelijk hij meende.

Twee dagen na het bezoek namelijk van baas Peter bevond Kees zich op een middag alleen in de afdeling der fabriek. De andere werklieden waren uit.

Daar ging de deur open, en de opzichter der afdeling trad binnen.

»Kees«, zoo begon hij vriendelijk, »wij moeten eens even praten«.

Enigszins verbaasd zag de jonge werkmán den opzichter aan, die vervolgde:

»Je weet hoe ik altijd vroeger tevreden was over je werk, en hoe ik dat ook aan de heeren heb duidelijk gemaakt, zul je wel gemerkt hebben aan je loon«.

Kees knikte.

»Maar«, ging de opzichter voort, »in den laatste tijd gaat het niet zoo goed als eerst. Er komen klachten van klanten, die niet tevreden zijn over werk dat door jou is verricht«.

»Ze kunnen wel zooveel zeggen«, zei Kees.

»Wat voor verstaad hebben zulke menschen van smedwerk«?

»Zeker, maar ik heb het zelf eens nagezien, en moet zeggen niet al de klachten zijn maar praatsen. Soms werk je niet zoo goed als je wel kunt«.

»Hebt u ook te klagen?« vroeg Kees wat knorrig.

»Over je werk heel weinig tot nog toe,« zei de opzichter, »maar wel over je verdere doen en laten. Je komt tegenwoordig dikwijls te laat, en al kun je een werkmán zijn borrel, jij kijkt al te dikwijls en te diep in het glaasje. Dat loopt ten slotte altijd mis. Ook achijn je vrienden te hebben, die je geen goed doen. Wat dunkt je zelf?«

»Och,« zei Kees onverschillig »geen mensch is volmaakt. Op ieder valt wel eens wat aan te merken. Ik doe mijn werk zoo goed als ik kan. Maar u zijt zeker tegen mij opgestoot.«

»Opgehoort,« was het kalme antwoord, »wie zou mij opstoten? Bovendien ik zou het niet dulden. Ik heb zooveel over u geen klagen.«

Kees was in den laatste tijd veel veranderd, juist niet verbeterd. Thans kwam de oude goed- willigheid weer voor een oogenblik bij hem boven en hij zei:

»Ik ben blij, dat u nog goed over mij denkt. Ik zal mijn best doen om mijn leven te beteren.«

»Hik zoel Pas op je zaken, neem het er van in het redelijke, wees braaf en alles zal goed gaan. Je kunt op mij rekenen.«

Maar dat Kees, om waarlijk braaf te worden, met God moest beginnen, diens hulp en leiding vragen, daarvan zwerg de opzichter.

Trouwens het valt moeilijk te spreken over dingen, waarvan men zelf geen kennis heeft.

HOOGENBERG.

## Buitenland.

### Du tschland. Vorming van een Friasch-Nedersaksische Geref. Kerk?

Op 29 Dec. 11. werd te Hannover een ge- meenteverzadering van de Geref. Kerk gehouden. Daarin werd besloten het Presbyterium te ver- zoeken om bij het Konsistorium er op aan te dringen, dat bij aanstaande nieuwe regeling van de Kerkelijke verbindingen de dingen zoo geleid worden, dat alle Gereformeerde Kerkelijke ge- meenschappen in Nedersaksen en Oostfriesland voortaan één Kerkelijke gemeenschap zullen vormen. Dit verzoek wordt op de volgende wijze gemotiveerd:

»De stormen des tijds hebben voor de poorten der Kerk geen halt gehouden. De leus is an- geheven: »Scheiding van Kerk en Staat«. Men heeft dit kunnen voorzien. De wetgeving van den Staat ten opzichte van de Kerk heeft zich in de laatste jaren in die richting bewogen. Zij die de geschiedenis kennen, herinneren zich, dat hetgeen de Socialdemocraten tegenwoordig in hunne banier geschreven hebben, reeds op het parlement te Frankfort van '48/49 geëist werd. In de grondrechten van het Deutsche volk en in de constitutie van het Deutsche rijk werd toen de bepaling opgenomen: »Geen God- dienstige gemeenschap geniet boven andere voor- rechten van den Staat, er bestaat voorts geen Staatskerk«. In Kerkelijke kringen heeft men hetgeen komen zal, lang voorzien, al kon men niet denken dat het op deze manier verwezen- lijk zou worden. Kortom, de Kerk moet met

de mogelijkheid, ja met de waarschijnlijkheid van een scheiding van den Staat rekenen, zelfs wanneer in Duitschland het monarchistisch stelsel opnieuw zou aangenomen worden. Hierover is men het eens, maar niet over de wijze van de scheiding. En daarom moet de nadruk er op gelegd worden, dat de moderne Staat, ook al identificeert hij zich in den regel met geen be- paalde religie of belijdenis, maar tegenover alle Kerkelijke gemeenschappen een neutrale houding aanneemt, daarom nog geen onchristelijke of godsdienstloze gemeenschap is. Gelijk wij tegenwoordig Christendom en Kerk niet meer gelijk stellen, zoo erkennen wij ook dat er andere dragers van het Christendom zijn als de Christelijke Kerken, en dat een der voornaamste van hen de Staat is. De Staat is en blijft, om met Hegel en Rothe te spreken, het redelijk geheel, de totaliteit der aardselijke doeleinden. Hij is de door God gestichte wereld-rechtelijke ordening, binnen welke alle krachten des volks- levens zich kunnen ontwikkelen.

Van dit gezichtspunt uit moet men positie nemen in den kerkelijken strijd van den tegen- woordigen tijd. Men moet de scheiding tot stand brengen, zonder daardoor den Staat (blij- ve in de school) van den religieus en Christelijken geest te ontdoen... Dat de uitwendige vorm der Kerk door het wegvallen van het bestuur der Kerk door den heer des lands, aan het wauken gebracht is, baart ons Gereformeerden minder zorg. Wij herinneren ons met trots, dat onze Synodale overleveringen ouder zijn, dan het Kerkbestuur. Het komt er nu op aan deze overleveringen hoog te houden en ons rondom deze te vereenigen. Tegenover het schreeuwen van den dag moeten wij laten uitkomen, dat onze Kerk, sedert den tijd der vaders, op den meest democratischen grondslag rust. Laat ons daarom zorgen dat wij niet verdeeld worden, en dat wij vasthouden aan onze Presbyterien en Synoden, als de grondslagen van onze ver- oordeelde vergaderingen. Dan kunnen wij alles afwachten«.

Voorts wordt gepleit voor een vereeniging van alle Gereformeerde Kerken in Hannover, Nedersaksen en Oostfriesland. In dat land is de Unie nooit tot stand gekomen, en vindt men naast een groote Luthersche Kerk, die getrouw bleef aan hare belijdenis, een kleiner Gerefor- meerde Kerk, die ook aan hare belijdenis vast- hield. De Gereformeerde Kerken zijn reeds één door belijdenis en Presbyterialen kerkvorm; in plaats van het regiment van den heer des lands, moet nu de Synodale spits komen. Dit zou niet alleen tot voordeel van de genoemde Kerken maar ook tot voorbeeld voor geheel Duitsch- land zijn.

Een vijf-en-dertig jaren geleden heeft Dr. Zahn van de Gereformeerde Kerken in Duitschland gezegd, dat zij, vergeleken met haar toestand van voorheen, tot een puinhoop geworden waren. Nu schijnt de hoop gerechtvaardigd, dat zij zullen herbouwd worden. Althans de fundamenten bleven staan.

### N. Amerika. Verdwaazing.

Tot welk een verdwaazing de rol, die de Ver- eenigde Staten in het Europeesch conflict ge- speeld hebben, geleid heeft ook in kerkelijke kringen der Nieuwe wereld, blijkt uit het vol- gende:

In de First Methodist Episcopal Church te Hastings (Michigan) is, naar wij in »The Christian Commonwealth« lezen, als »Amerikaansche geloofsbelijdenis« een nieuw »credo« in de oetendogsdiensttoefening ingelast, om door de geheele gemeente te worden opgezegd. Het luidt aldus:

»Ik geloof in de Vereenigde Staten van Amerika als een bestuur van het volk door het volk en voor het volk...; een soevereine natie van vele soevereine staten; een volmaakte unie, een en ondeelbaar, gegrondvest op die begin- selen van vrijheid, gelijkheid, gerechtigheid en menschelijkheid waarvoor Amerikaansche patri- oten hun leven en fortuin offerden. Daarom geloof ik, dat het mijn plicht is jegens mijn land, het hief te hebben, zijn grondwet te be- schermen, zijn wetten te gehoorzamen en zijn vlag te eerbiedigen en het tegen alle vijanden te verdedigen«.

Dit is een verdwaazing die tot afgoderij leidt, een afgoderij waarbij de Staat de afgod is, in welken men heeft te gehoorzamen en voor wel- ken men heeft te buigen. Het is niets nieuws; in de oude Heilensche Romeinsche wereld, kwam hetzelfde voor, en in den grond der zaak denken de socialisten er eveneens over. De Staat tot God verheven.

Rusland. Het Protestantisme in Rusland. Door loscheuring der randstaten van het Rus- sische rijk heeft de Evangelische Kerk van Rusland veel van haar omvang verloren. Van de ruim 3½ miljoen leden is slechts een derde onder Russisch bestuur gebleven.

De afzonderlijke gemeenten waren in Rusland wat het beheer betreft zelfstandig. De Caar liet ieder volkomen vrijheid om zijn religie te belijden; alleen propaganda maken voor een kerk, anders dan voor de Gekisch-orthodoxe, was ongeoorloofd, werd soms zelfs met verbanning naar Siberië ge- straft. In de steden bloeiden het schoolwezen en philantropische instellingen. De gemeenten verloren wel door de wet op de gemengde huwelijken, waarbij bepaald was dat alle kinderen uit zulke samenlevingen, in de Gekisch-orthodoxe kerk moesten worden gedoopt en opgevoed, maar wisten zich toch te handhaven. Door het optreden van het Staatsbestuur dat haar slechts duldde, sloot men zich nauwer aan.

Onder de Evangelischen waren de Lutherschen het sterkst. Zij hadden hun middelpunt in de Theologische faculteit te Dorpat. De Gereformeerde Kerk vindt men in de stadgemeenten van St. Petersburg, Moskou, Riga, Mitau en Olessa en in kleinere groepen in Lithauen, Polen, Zuid-Rusland en aan de Wolga. De Luthersche predikanten werden te Dorpat gevormd; de Gereformeerde moesten uit het buitenland beroepen worden. De Evangelische Kerk vertoonde een sterkprijkend Dulich cachet. Men zag in Russische nationale kringen in de Evangelische Kerk een bolwerk voor het Germanendom. Het gebruik der Deutsche taal werd verboden, slechts één hoogleraar bleef te Dorpat over, die zich aan de bevelen der Regeering onderwierp; vele gemeenten werden van hunne predikanten beroofd omdat zij als Duitschgeind werden verbanen. Daarbij werd op gemeenteliden »evacuatie« toegepast, d. w. z. geheele scharen menschen, die de regering verdachten den Duitschen vijand welgedien te zijn, werden op een gegeven oogenblik eenvoudig genoodzaakt hun woonplaats te verlaten met achterlating van hun goed, en zich te bewegen naar een afgelegene oord. Van zulk een evacuatiebevel werd niet zelden misbruik ge- maakt om zich van het goed der geëvacueerden meester te maken.

De revolutie van Maart 1917 bracht een oogen- blik verandering. Maar toen de maximalisten aan het roer kwamen, d.w.z. zulken die de krachtigste doorvoering van de socialistische en communistiche denkbeelden voorstonden, werd het weder anders. Het beginsel: »Godsdienst is privaatsaake«, werd in soever in toepassing gebracht dat, tegenover het kerkelijk huwelijk, het burgerlijk huwelijk ingesteld werd. Maar het kennisgeving van geboorten werd niet verplicht gesteld; wel moest men gevallen van overlijden aan de politie aangeven. Op vele

plaatsen trachtte men den kerkelijken doop, huwe- lijks en overlijdens-registers voor verder burgerlijk gebruik in beslag te nemen. Maar denkelijk zag men daarvan af, omdat men geen geschoolde, betrouwbare ambtenaren daarvoor had. Dat de Maximalisten of Bolsjewiki bepaald vijandig tegen- over de kerk staan, blijkt uit het feit, dat de geringe staatsmiddelen, die aan de Kerken waren toegestaan, op eens, zonder voorafgaande waar- schuwing, werden onthouden.

De decreten der arbeiders- en soldatenraden werkten vernietigend op de Kerken, die door deze haar rechtspersoonlijkheid verloren. In opzettelijk hiertoe belegde vergaderingen, bijv. in de Witte Zaal van het Winterpaleis te St. Petersburg, werd, onder bijval der menigte, op oppervlakkige, ruwe manier tegen Kerk, Christendom en Godsdienst te velde getrokken. In Estland en Lijfland werden onstuimige meetings in de kerken gehouden, ter- wijl een Estlandsch blad opwekte tot het houden van danmeetings in de kerken. Toch kwam, vergeleken met de Russische Staatskerk, de Evange- lische Kerk er vrij goed af.

Ten volgenden de decreten over annulering der effecten, coupons, aandelen in ondernemingen en leening, sluiting der banken, nationalisering van onroerende goederen, gebouwen, huishuizen, decreten betreffende scholen, Kerkelligdommen, enz.

De »Ondersteuningkas voor Ev. Luth. gemeen- ten in Rusland«, die als de Gustaaf-Adolfvereeni- ging, armere gemeenten steunt, beschikte over een kapitaal van één miljoen roebel, en keerde jaarlijks 140.000 roebel uit. Aan de van alle zijden komende aanvragen kon zij niet voldoen. Niet beter er aan toe zijn: het »Ev. Bijbelgenootschap voor- Rusland«, het predikanten, weduwen en weesen- fonds, de Ev. Roode-Kruis vereeniging (die tijdens den oorlog een 600.000 roebel uitgaaf), de Geref. Conferentie, enz. De directe liefdadigheidsinstel- lingen voor blinden, doofstommen, ouden, zwak- ken, zieken zien zich genoot dat hun arbeid te be- perken en hare deuren langzamerhand geheel te sluiten.

De gemeenten in de kolonistendistricten leden betrekkelijk het minst, daar de meesten v-n deze afhangen van de ontvangsten door middel van de gemeenten die uit landbouwen bestaan. Maar naarmate deze belitters verarmen, verliest ook de gemeente aan inkomsten. En, ook daar zijn elemen- ten die den socialen brand willen aanwakken. Eerstalst is de nood der sadagemeenten. In Moskou bedraagt het totaal der afgetrokken kapitalen der, in St. Petersburg meer dan negen miljoen. Hierbij komen kerkgebouwen, scholen, huishuizen, ziekenhuizen, toevluchtsoorden van allerlei aard ter waarde van minstens 20 miljoen roebel. Sommige gebouwen heeft men weten te sparen, door ze in te richten voor het onderbrengen van Duitsche militairen en burger-gevangenen.

Zeer kritiek is de toestand van het tot grooten bloei gekomen Evangelische schoolwezen — alleen de verwarming verbruikt zoveel geld als vroeger alle onkosten bedroegen. Het geven van Godsdienst- onderwijs is verboden. Ook werd gedeceet, dat alle scholen naar het beginsel van educatieve hervorming moesten worden, daar dit, het best beaant- woordt aan de idealen van een socialistischen staat.« Om deze nieuwheid snel in te voeren, mogen voortaan op jongensscholen slechts meisjes en op meisjescholen slechts jongens aangenomen worden!

Bijna nog groter is de nood in de gemeenten van het centrum van het rijk. Men ziet naar hulp uit. Men doet zelf wat men kan door rentelooze leeningen enz.; vooral in de hoofdplaatsen worden groote sommen opgebracht. Maar dat alles helpt slechts voor korten tijd. Dan is de oude nood er weer, maar groter, dreigender. Daarbij stijgt de honger, de duurt, de pest.

Geen wonder dat deze Evangelischen een kreet om hulp laten hooren, die vooral uitgaat tot de Deutsche Evangelische broeders. Of dezen thans zullen kunnen, weeten, die in eigen kring staan de handen zoo vol hebben?

WINCKEL.

## Officiële Berichten.

### Vrije Universiteit.

Men schrijft ons: De propaganda voor de V. U. gaat voort. Rustig maar gestadig arbeiden is de weg om te komen tot een inkomen van f 150.000 jaar- lijks voor deze vereeniging.

En minder kan het niet.

Maar het is mogelijk. Woensdagavond vergaderden sommige vrienden in den Helder en bespraken de middelen die kunnen toegepast, om ook in deze plaats de belangstelling te verhoogen.

Ieder der aanwezigen was overtuigd, dat het aantal contribuanten veel te klein was.

Let men op de groote betekenis van het vrije onderwijs voor land en volk, dan blijft het een raadsel waarom de Vrije Universiteit niet op meet medewerking rekenen kan.

Het zou, zoo meende men, jammer zijn indien de Overheid hulp zou moeten verleenen voor de tractementen van de hoogleraren.

Wat niet weg neemt, dat ook aan dien kant op stoffelijke hulp voor direct stoffelijke zaken mag aanspraak worden gemaakt.

Zeer terecht werd door Minister Dr. Kuypers desijds ingezien, dat voor onderwijs- lokalen hulp van overheidswege alleszins billijk is.

Het gebouw waarin thans de Hoogeschool gevestigd is, is veel te klein en moet zeer noodig verbeterd worden.

Pas is er een gebouw waarin het physiolo- gisch Laboratorium is gevestigd.

Wanneer nu door de Overheid een som van f 40.000 per jaar voor de gebouwen werd beschikbaar gesteld, in plaats van f 4000 zooals thans, dan werd hierdoor in de kosten van bouw en onderhoud van een Universiteitsgebouw en eenige laboratoria voorzien.

De Rijksdagvoeren voor het Hooger onder- wijs behoeftv hierdoor niet te verhoogen. Nog binnenkort werd het zeer juist toegelicht, dat de 21 Staatshoogleraren in wat men noemt de Godgeleerdheid, een onnoodige weelde zijn.

Bracht men dit aantal tot 6 terug, dan werd hierdoor veel meer dan f 40.000 uitgewonnen en zou de dugsenaande Godsdienstwetenschap niet de minste schade lijden.

Men was overtuigd, dat een verzoek in dezen geest bij de Regeering zeker wel overweging zou verdienen, maar ook dat deze handeling meer op den weg lag van de Vereeniging, dan van het comitè dat thans was opgericht, en op zich nam om door verhooging van bestaande en het aanwerven van nieuwe bijdragen de vereeniging te steunen.

Deputaten van de Gereformeerde Kerken voor de correspondentie met de H. Overheid brengen ter kennis van de Kerken:

dat volgens bericht van Z. Ex. den Minister van Justitie, d.d. 15 Maart 1919 Aff. 1. C. 531, de Geref. Kerk te Laren, prov. Noord- Holland, zelfstandig is geïnstituëerd als »de Gereformeerde Kerk te Laren«.

Op de lijst van de Gereformeerde Kerken is deze Kerk geplaatst onder No. 921.

Namens deputaten:

H. BOUWMAN, Secr.

De Kerk van Maartensdijk, daartoe aange- wezen, roept de Geref. Kerken in de classis